

Raport de monitorizare

Elemente de propagandă, manipulare informațională și încălcare a normelor deontologiei jurnalistice în spațiul mediatic autohton

(1 ianuarie – 28 martie 2018)

Raportul de monitorizare este realizat de Centrul pentru Jurnalism Independent în calitate de partener în cadrul proiectului „Mass-media în sprijinul democrației, incluziunii și responsabilității în Moldova” (MEDIA-M), finanțat de USAID și implementat de Internews. Proiectul MEDIA-M își propune să promoveze dezvoltarea unei presei independente și profesioniste în Moldova, oferindu-le cetățenilor acces la o diversitate de perspective și contribuind la formarea unui sector media mai rezistent la presiuni politice și financiare.

INFORMAȚII GENERALE

În perioada 1 ianuarie – 28 martie 2018, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) a monitorizat 12 instituții media – portaluri de știri și posturi TV – pentru a identifica dacă în materialele jurnalistice difuzate se conțin încălcări ale normelor deontologice și elemente de manipulare informațională. A fost analizat modul în care acestea reflectă evenimentele de interes public din domeniul politicii, economiei, politicii externe și altele, și dacă respectă normele profesionale și etice, precum verificarea informațiilor din câteva surse, pluralismul de opinii, asigurarea echilibrului în cazul știrilor conflictuale etc. Astfel, raportarea la Codul Deontologic și la lucrările științifice de referință a permis identificarea unor procedee și tehnici de manipulare informațională.

La baza analizei a fost pusă premisa că știrile sunt principalul produs mediatic din care oamenii se informează asupra actualităților în viața lor de zi cu zi. De aceea, indiferent de opiniile proprietarilor redacțiilor în chestiuni politice sau economice, știrile trebuie să conțină în exclusivitate fapte și nu opinii ale jurnaliștilor, trebuie scrise într-un limbaj neutru și accesibil, și să reflecte cât mai fidel realitatea, cu respectarea echilibrului surselor.

Scopul monitorizării:

Monitorizarea s-a făcut cu scopul de a stabili dacă mass-media, în abordarea subiectelor de interes public, respectă deontologia profesională și folosește tehnici de manipulare. Mai cu seamă, am urmărit să identificăm greșelile comise de jurnaliști (cu intenție sau fără) la relatarea faptelor, astfel încât studiile de caz și rapoartele de monitorizare să aibă un rol instructiv. Un alt scop este să contribuim la sporirea vigilenței consumatorilor de presă față de riscurile informării din surse nesigure. Monitorizarea îi ajută pe consumatori să înțeleagă în ce moduri presa poate manipula și să poată distinge între un produs jurnalistic manipulator și altul care reflectă echidistant realitatea.

Criteriile de selectare a instituțiilor de presă monitorizate:

- Aria de acoperire – națională;
- Limba – română și rusă;
- Impactul – tirajul și auditoriul.

Audiovizual: Publika TV (știri de pe Publika.md), Prime TV, Canal 2, Canal 3, Jurnal TV, Accent TV, NTV Moldova, RTR Moldova (buletinele de știri produse în Republica Moldova), Moldova 1.

Presa online: Noi.md, Sputnik.md, Deschide.md.

Metodologie:

Au fost selectate evenimentele din domeniile politic, economic și social de interes public major care au avut loc în perioada monitorizării și a fost analizată modalitatea în care aceste evenimente au fost reflectate în media. Au fost analizate limbajul și imaginile folosite de jurnaliști, modul de selectare a evenimentelor pentru reflectare, corectitudinea citării surselor și tonalitatea expunerii prin prisma Codului Deontologic al Jurnalistului¹, a ghidurilor și recomandărilor în domeniul presei responsabile și de calitate², dar și a noțiunilor de **manipulare** și **propagandă**, așa cum sunt definite acestea în Dicționarul de Sociologie³.

Manipularea este definită ca: „Acțiunea de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune, care distorsionează intenționat adevărul, lăsând impresia libertății de gândire și de decizie. Spre deosebire de influența de tipul convingerii raționale, prin **manipulare** nu se urmărește înțelegerea mai corectă și mai profundă a situației, ci inculcarea unei înțelegeri convenabile, recurgându-se la inducerea în eroare cu argumente falsificate, cât și la apelul la palierele emoționale non-raționale”.

Propaganda: „Activitatea sistematică de transmitere, promovare sau răspândire a unor doctrine, teze sau idei de pe pozițiile unei anumite grupări sociale și ideologii, în scopul influențării, schimbării, formării unor concepții, atitudini, opinii, convingeri sau comportamente. Propaganda se realizează astfel încât să ducă la realizarea scopurilor și intereselor grupului pe care îl servește, neexistând o propagandă neutrală valoric sau obiectivă”.

Principalele subiecte monitorizate în perioada 1 ianuarie 2018 – 28 martie 2018 au fost:

- Înstaurarea noilor miniștri în Guvernul Republicii Moldova (10 ianuarie 2018);
- Adoptarea Legii anti-propagandă (10 ianuarie 2018);
- Demisia lui Dorin Chirtoacă din funcția de primar al municipiului Chișinău (16 februarie 2018);
- Concluziile Consiliului de Afaceri Externe al UE privind Republica Moldova (26 februarie 2018);
- Interceptarea discuției audio dintre Veaceslav Platon și Alexandru Tănase, care a dus la demisia acestuia din funcția de ministru al Justiției (10-11 martie 2018).

---

¹ Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/documente/cod_d_rom.pdf

² Ghid de stil cu norme etice pentru jurnaliști, API, http://www.unicef.org/moldova/Ghid_Etica_Jurnalist_RO.pdf

³ Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, Dicționar de Sociologie, București, 1998, p. 332., p. 457.

<http://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>

I. TENDINȚE GENERALE

Datele monitorizării relevă faptul că jurnaliștii de la unele instituții media monitorizate continuă să scrie știrile comițând abateri de la normele deontologice. Au fost identificate atât elemente caracteristice practicilor de propagandă și manipulare informațională, cât și încălcări ale Codului Deontologic al Jurnalistului:

Etichetarea – Accent TV (Învestirea noilor miniștri în Guvernul Republicii Moldova; Interceptarea discuției audio dintre Veaceslav Platon și Alexandru Tănase, care a dus la demisia acestuia din funcția de ministru al Justiției); Prime TV, Deschide.md (Demisia lui Dorin Chirtoacă din funcția de primar al municipiului Chișinău); Jurnal TV (Învestirea noilor miniștri în Guvernul Republicii Moldova; Interceptarea discuției audio dintre Veaceslav Platon și Alexandru Tănase, care a dus la demisia acestuia din funcția de ministru al Justiției);

Omisiuni în edițiile de știri – Canal 3, NTV Moldova, Accent TV, Sputnik.md (Concluziile Consiliului de Afaceri Externe al UE privind Republica Moldova);

Prezentarea selectivă a faptelor, opiniilor și declarațiilor – Prime TV, Canal 2, Canal 3, Publika TV (Concluziile Consiliului de Afaceri Externe al UE privind Republica Moldova); NTV Moldova (Demisia lui Dorin Chirtoacă din funcția de primar al municipiului Chișinău);

Lipsa dreptului la replică – Canal 3 (Concluziile Consiliului de Afaceri Externe al UE privind Republica Moldova); Noi.md (Interceptarea discuției audio dintre Veaceslav Platon și Alexandru Tănase, care a dus la demisia acestuia din funcția de ministru al Justiției);

Amestec dintre fapte și opinii – Accent TV, Jurnal TV, Prime TV, Dechide.md (Învestirea noilor miniștri în Guvernul Republicii Moldova);

Trimitere la surse imposibil de verificat – Accent TV, Noi.md, RTR Moldova (Adoptarea Legii anti-propagandă);

Răspândirea unei informații sau declarații false – Accent TV (Învestirea noilor miniștri în Guvernul Republicii Moldova, Adoptarea Legii anti-propagandă); Canal 3 (Concluziile Consiliului de Afaceri Externe al UE privind Republica Moldova);

Generalizarea – NTV Moldova (Adoptarea Legii anti-propagandă); Canal 3 (Concluziile Consiliului de Afaceri Externe al UE privind Republica Moldova); Accent TV (Interceptarea discuției audio dintre Veaceslav Platon și Alexandru Tănase, care a dus la demisia acestuia din funcția de ministru al Justiției);

Sugestia – Accent TV (Adoptarea Legii anti-propagandă); Canal 2 (Concluziile Consiliului de Afaceri Externe al UE privind Republica Moldova);

Tehnica dușmanului (intern și/sau extern) – Accent TV (Adoptarea Legii anti-propagandă); Prime TV, Canal 2, Canal 3 (Concluziile Consiliului de Afaceri Externe al UE privind Republica Moldova);

Tehnica informației prioritare – Deschide.md (Demisia lui Dorin Chirtoacă din funcția de primar al municipiului Chișinău);

Ironie – Sputnik.md, Deschide.md (Adoptarea Legii anti-propagandă).

II. ANALIZA DATELOR.

Subiectul 1. Investiția noilor miniștri în Guvernul Republicii Moldova

Context: La 19 decembrie 2017, președintele Partidului Democrat din Moldova, Vladimir Plahotniuc [a anunțat într-un briefing de presă](#) că șapte membri ai Guvernului vor fi demși, iar în locul lor vor fi numiți alții. Noile candidaturi au fost propuse președintelui țării în două rânduri de către prim-ministru, iar cel dintâi le-a respins de fiecare dată. Astfel, Guvernul s-a adresat Curții Constituționale (CC), care la 2 ianuarie 2018 a statuat că președintele țării poate refuza doar o singură dată, motivat, propunerea de numire a unei persoane în funcția vacantă de ministru și a decis suspendarea președintelui Igor Dodon din funcție *pentru* numirea noilor membri ai Guvernului. La 10 ianuarie 2018, noii miniștri au fost investiți în funcții, decretul fiind semnat de Andrian Candu, care a și executat temporar interimatul funcției de șef al statului.

Concluzia generală: Subiectul a fost reflectat de majoritatea instituțiilor monitorizate, cu excepția **NTV Moldova** și **RTR Moldova**. Cele mai multe știri la acest subiect le-au difuzat **Deschide.md** și **Publika TV**. Sub raport valoric, evenimentul a fost politizat – multe din instituțiile media au favorizat anumite partide sau instituții și le-au defavorizat pe altele (PDM vs. PSRM; Parlament și Guvern vs. Președinție).

Accent TV i-a dat evenimentului o conotație mai curând negativă, reflectându-l dezechilibrat, cu accent pe comentariile și declarațiile președintelui Igor Dodon pe marginea subiectului. Instituția media a comis mai multe abateri de la normele Codului Deontologic al Jurnalistului, printre care:

- **Etichetarea** („...postul de ministru al justiției i-a revenit fostului președinte al Curții Constituționale, **unionistul Alexandru Tănase**”).
- **Transmiterea informațiilor și mesajelor false** („Participanții la furtul miliardului – reînțorși la guvernare de către democrați”).
- **Combinarea faptelor cu opinii** („Datorită democraților, banii urmează să fie întorși de cetățeni”).

Jurnal TV a reflectat acest subiect punând accentul pe ideea că aceste modificări la nivel de Guvern nu ar fi altceva decât scenariul și moftul unui singur om – liderul PDM, Vladimir Plahotniuc. Evenimentul a fost prezentat într-un context negativ, iar reporterii de fiecare dată au încercat să facă conexiunea miniștrilor nou-numiți cu liderul PDM. **Jurnal TV** a făcut uz de **etichetări** („decretele au fost semnate de către **finul lui Plahotniuc**, șeful legislativului, **Andrian Candu**”) și **au amestecat faptele cu opiniile** („...**Gaburici** a fost **întâmpinat cu înflăcărare de către subalterni**”).

Televiziunea publică **Moldova 1** a dedicat subiectului investiției o treime din totalul buletinului de știri din 10 ianuarie, difuzând două știri voluminoase despre acest eveniment. **Moldova 1** a folosit un scenariu de reflectare a știrilor asemănător celor de la posturile **Prime TV**, **Canal 2** și **Canal 3**. Postul TV **Moldova 1** a citat surse irelevante în una din știrile despre investiție. Astfel, în știrea care prezintă reacția PSRM se menționează că acest partid va depune o moțiune

de cenzură împotriva Guvernului – respectiv, reporterii televiziunii publice aveau misiunea de a solicita opinia reprezentanților Guvernului, dar nicidecum pe cea a lui Vitalie Gămurari, purtătorul de cuvânt al PDM.

[Prime TV](#), [Publika TV](#), [Canal 2](#) și [Canal 3](#) au reflectat subiectul în mod asemănător. Materialele au urmat același scenariu, împărtășind între ele aceleași formulări și imagini (cu unele diferențe pe alocuri). În mare parte, informația a fost prezentată neutru, cu mici excepții atunci când jurnaliștii au făcut uz de **tehnica amestecului faptelor cu opiniile** („*Ministrul Justiției, Alexandru Tănase, ministrul Economiei și Infrastructurii, Chiril Gaburici și vicepremierul pentru Integrare Europeană, Iurie Leancă, au avut, probabil, senzația de deja vu, așa cum au mai depus, cel puțin o dată, acest jurământ*” (**Prime TV**)).

Dintre toate instituțiile monitorizate, **Deschide.md** a dedicat acestui subiect cele mai multe știri (nouă). În câteva dintre ele, reporterii **Deschide.md** au făcut uz de **amestecul faptelor și opiniilor**: „*...la sfârșitul mesajului său, Dodon se adresează amenințător garniturii guvernamentale*”; „*PSRM face spume. Îndeamnă lumea la „mobilizare generală” și anunță moțiune împotriva noilor miniștri*”.

Subiectul 2. Adoptarea Legii anti-propagandă, prilej de polarizare jurnalistică

Context: În urma adoptării Legii anti-propagandă pe 7 decembrie 2017, Codul Audiovizualului a fost modificat cu scopul de a-i proteja pe cetățenii Republicii Moldova de dezinformarea și manipularea externă. Încălcarea acestor prevederi de către radiodifuzori va duce la amenzi de până la 70 mii de lei. Președintele Igor Dodon a refuzat să promulge legea dată, la 5 ianuarie 2018 Curtea Constituțională a Republicii Moldova (CCM) a stabilit că refuzul președintelui constituie o încălcare a Constituției. Astfel, Curtea a dispus ca decretul de promulgare a Legii anti-propagandă să fie semnat de președintele Parlamentului sau de către prim-ministru. La 10 ianuarie 2018, decretul de promulgare a legii a fost semnat de speakerul Andrian Candu.

Concluzie generală: Subiectul Legii anti-propagandă a pus la încercare instituțiile media monitorizate, la multe din ele acționând ca un filtru de polarizare: în timp ce unele mass-media au scos în evidență doar lacunele – reale sau imaginare – din această lege (**Accent TV**, **NTV Moldova**), altele au prezentat-o dintr-o perspectivă exclusiv pozitivă (**Prime TV**, **Publika TV**, **Canal 2**, **Canal 3**). Al treilea grup de instituții media au prezentat neutru și echidistant informația (**RTR Moldova**, **Noi.md**). Pentru anumite instituții media (**Jurnal TV**), evenimentul a servit drept ocazie pentru a acuza un partid politic (PDM).

Accent TV s-a folosit de **tehnica sugestiei**, încercând să inducă ideea că respectiva lege a fost recomandată (cu subînțelesul că ar fi impusă) Republicii Moldova de către SUA și UE, țara noastră fiind prezentată drept unealtă în arsenalul de luptă al acestora împotriva Federației Ruse. Astfel, **Accent TV** a făcut uz de **tehnica dușmanului extern**, unde UE și SUA sunt prezentate drept un dușman extern care se implică direct în treburile interne ale țării. Totodată, **Accent TV** a expus informația **din perspectiva unei singure părți implicate** în acest proces și **a făcut trimitere la surse imposibile de verificat** („*Poziție susținută și de reprezentanții puterii locale din diferite colțuri ale țării*”).

În mod similar, **NTV Moldova** nu a prezentat subiectul în baza faptelor, ci mai curând a interpretat știrea (și implicit, legea). În particular, se încearcă inducerea ideii că Rusia și SUA

ar fi de fapt actorii principali ai acestei știri, în timp ce Republica Moldova este redusă la statutul de teren de luptă pentru bătălia puterilor mondiale. **NTV Moldova** a comis aceleași abateri ca și **Accent TV**, la care s-au mai adăugat: **tehnica generalizării** („*La rândul lor, cetățenii sunt împotriva deciziei guvernării pe care o consideră incorectă și lipsită de sens*”); **a prezentat selectiv opiniile Vox Populi** (toate cele 4 opinii selectate în cadrul Vox-ului au fost negative și au criticat direct această lege).

Jurnal TV a prezentat informația despre legea anti-propagandă punând în lumină negativă PDM și pe liderul acestuia, Vladimir Plahotniuc. Totodată, **Jurnal TV** nu a solicitat opinia unei surse vizate direct în știre și **nu a oferit dreptul la replică** acestei surse (Vladimir Plahotniuc). De asemenea, jurnaliștii de la această instituție media **au amestecat în știre faptele cu opiniile**: „*Întâmplător sau nu, examinarea și votarea inițiativei au fost propuse în ziua în care presa de la Moscova a scris despre faptul că Plahotniuc este cercetat penal în Rusia pentru omor și tentativă de omor*”.

Televiziunea publică **Moldova 1** a difuzat două știri la acest subiect. În prima din ele, **Moldova 1** a prezentat neutru și echidistant detaliile despre prevederile legii. Într-o altă știre însă, **postul public național** a încercat să facă conexiunea între legea nou-adoptată și decizia unei instanțe de judecată din Moscova, care a păstrat în vigoare mandatul de arest pe numele lui Vladimir Plahotniuc. Reporterii **Moldova 1** au solicitat o declarație oficială PDM prin intermediul purtătorului de cuvânt al partidului, Vitalie Gămurari, în care acesta afirma că prelungirea mandatului de arest în Rusia pentru liderul PDM ar fi legată de adoptarea acestei legi. **Moldova 1** a încercat să le sugereze consumatorilor media că această lege este una foarte bună, iar PDM, prezentat într-o ipostază pozitivă, e un partid ce luptă cu propaganda străină. Exact același scenariu al știrii – cu excepția câtorva mici nuanțe – a putut fi observat și la **Canal 2**.

Sputnik.md a publicat opt știri în perioada monitorizată. În câteva din ele, **Sputnik.md** a prezentat informație într-o manieră **ironică și a făcut uz de amestecul faptelor cu opiniile** („*Republica Moldova nu mai este amenințată de propagandă și dezinformare din exterior după ce astăzi președintele Parlamentului, Andrian Candu, a promulgat, în locul președintelui Igor Dodon, așa numita lege anti-propagandă*”; „*Dodon promite să facă prăpăd după alegerile parlamentare*”).

Cele mai multe știri (11) pe marginea subiectului Legii anti-propagandă au fost publicate de portalul **Deschide.md**, care a reflectat în general neutru și echidistant informația referitor la Legea anti-propagandă. Totuși, s-a putut sesiza o ușoară defavorizare a președintelui Igor Dodon. **În una din știrile sale**, **Deschide.md** a **ironizat** în titlu asupra persoanei președintelui țării, iar jurnaliștii **au amestecat faptele cu opiniile** („*Dodon a ajuns a treia oară pe banca de rezerve. CCM l-a mai suspendat o dată*”).

Subiect 3. Demisia lui Dorin Chirtoacă din funcția de primar al municipiului Chișinău

Context: La 16 februarie 2018, Dorin Chirtoacă a anunțat că își dă demisia din funcția de primar general al municipiului Chișinău, în semn de protest față de actuala guvernare, cerând organizarea de alegeri anticipate. În mai 2017, Dorin Chirtoacă a fost reținut și plasat în arest la domiciliu timp de cinci luni, iar în noiembrie arestul la domiciliu i-a fost înlocuit cu plasarea sub control judiciar. Între timp, în iulie 2017, Dorin Chirtoacă a fost suspendat din funcția de primar al municipiului Chișinău. Fostul edil figurează în calitate de învinuit în două dosare de corupție, în care este acuzat de trafic de influență și corupere pasivă.

Concluzie generală: Subiectul demisiei lui Dorin Chirtoacă s-a regăsit pe agenda tuturor instituțiilor media monitorizate. În unele cazuri, informațiile esențiale au fost reflectate neutru și echidistant (**Moldova 1**, **RTR Moldova**, **Noi.md**), în timp ce alte instituții media au insistat pe detaliile din viața privată a lui Dorin Chirtoacă (**Deschide.md**) sau au folosit știrea ca pretext pentru a prezenta Partidul Liberal într-o lumină negativă (**Sputnik.md**). Majoritatea instituțiilor media au scos în evidență mai degrabă aspectele ce țin de probleme legale și dosarele de corupție în care figurează Dorin Chirtoacă (**Prime TV**, **Canal 2**, **Canal 3**, **Publika TV**, **Accent TV**, **NTV Moldova**) decât evenimentul demisiei propriu-zis.

Accent TV a prezentat informația într-un mod neutru și echidistant, deși s-a putut sesiza o ușoară favorizare a PSRM și a membrilor acestui partid. Concomitent, Dorin Chirtoacă și Partidul Liberal din Republica Moldova (PL) au fost prezentați într-un context negativ. **NTV Moldova** a prezentat informația din același unghi de abordare ca și **Accent TV**. Totuși, aceasta a făcut uz de **amestecul faptelor cu opiniile** („*Dorin Chirtoacă a demisionat din funcția de primar general al capitalei. El nu a avut însă curajul să pășească pragul primăriei...*”) și **selectarea părținitoare** în sondajul de tip Vox Populi doar a opiniilor celor care au aprobat demisia lui Chirtoacă, prezentându-l într-o lumină exclusiv negativă.

Prime TV a difuzat o știre cu referință la demisia lui Dorin Chirtoacă. Televiziunea a prezentat informația neutru, însă a folosit în exces imagini care l-au prezentat pe Dorin Chirtoacă într-un context negativ. Majoritatea imaginilor video l-au prezentat pe acesta fie în momentul reținerii și arestării sale, fie în momentul când acesta se afla în fața CNA și era interviuat de jurnaliști. S-a insistat de asemenea foarte mult pe detaliile procesului de judecată împotriva lui Dorin Chirtoacă, și nu pe demisia sa, care constituia știrea de bază. Acest scenariu și modalitate a fost preluată cu exactitate de **Canal 3**, **Canal 2** și **Publika TV**. **Eticheta** preferată a celor patru televiziuni a fost „suspendat”. **Publika TV** a repetat-o într-o singură știre de 5 ori, **Canal 3** de 4 ori, **Prime TV** – 3 ori, la fel ca și **Canal 3**.

Moldova 1 a reflectat neutru și echidistant subiectul monitorizat. Toate părțile implicate sau vizate au fost solicitate să-și exprime opinia, fiind incluse în știre – inclusiv opinia unui analist politic, care a interpretat evenimentul și a oferit unele explicații. **Jurnal TV** a fost singura instituție media care nu a solicitat și nu a difuzat **direct** opinia PDM și PSRM, partide cărora li s-au adus învinuiri și au fost vizate în știrea difuzată.

Sputnik.md a insistat în toate cele trei știri publicate să îl prezinte pe Chirtoacă mai întâi ca pe vicepreședinte al PL, iar mai apoi în calitate de primar al municipiului Chișinău („*Vicepreședintele Partidului Liberal, Dorin Chirtoacă, anchetat în două dosare de corupție, a anunțat în cadrul unei conferințe de presă că renunță oficial la funcția de primar al municipiului Chișinău*”), insistând mult pe arestul lui, decât pe actul demisiei în sine.

Deschide.md l-a prezentat atât pe Dorin Chirtoacă, cât și PL într-un context negativ. **În una din știri**, **Deschide.md** a făcut uz de **tehnica etichetării** („*PLDM apreciază demisia primarului Dorin Chirtoacă, precum și pe cea a primarului fugar de Bălți, Renato Usatii...*”). **Într-o altă știre**, **Deschide.md** a făcut uz masiv de **amestecul faptelor și opiniilor**, punând accentul în mod clar pe detaliile vieții private a acestuia.

Subiectul 4. Concluziile Consiliului de Afaceri Externe al UE privind Republica Moldova, reflectate în funcție de interesele editoriale ale instituției media

Context: Consiliul de Afaceri Externe, constituit din Miniștrii de Externe ai țărilor membre ale UE, s-a reunit la 26 februarie 2018 pentru a discuta despre progresul reformelor din Republica Moldova. Întrunirea s-a încheiat cu adoptarea a 27 concluzii, în care Consiliul a făcut o descriere pe domenii a succeselor, dar și a insucceselor guvernării de la Chișinău în implementarea reformelor stipulate prin Acordul de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană.

Concluzie generală: Concluziile consiliului Afaceri Externe al UE au fost mediatizate pe larg de majoritatea instituțiilor media monitorizate, dar au fost și unele care au ignorat subiectul (**NTV Moldova**, **Accent TV** și **Sputnik.md**). Jurnaliștii au pus accentele în funcție de interesele editoriale ale instituției media din care fac parte. Astfel, **Publika TV**, **Prime TV**, **Canal 2** și **Canal 3** au trecut cu vederea criticile de la Bruxelles, subliniind necesitatea continuării reformelor, în timp ce **Jurnal TV** a scos în prim-plan problemele și criticile menționate în raport. **RTR Moldova** și **Moldova 1** au reflectat neutru și informativ concluziile Consiliului Afacerilor Externe al UE, iar **Noi.md** s-a rezumat în mare parte la preluarea articolelor din alte surse, având o singură știre proprie.

Prime TV, **Publika TV**, **Canal 2** și **Canal 3** au reflectat doar părțile pozitive ale documentului, în schimb cele critice au fost trecute cu vederea sau amintite doar formal (reformele în mass-media, schimbarea sistemului electoral, etc). Aceste televiziuni au folosit:

- **Tehnica sugestiei.** „Pe final, miniștrii au adoptat un raport în care se precizează că Uniunea Europeană apreciază pașii făcuți de țara noastră și recomandă continuarea reformelor demarate în 2016”. Astfel, reporterul a sugerat că reformele au început a se implementa doar odată cu venirea PDM în fruntea guvernării (**Canal 2**);
- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „UE: Moldova e pe calea cea dreaptă” (**Canal 2**); „Miniștrii Consiliului Afacerilor Externe al Uniunii Europene, care s-au întrunit în Bruxelles... au apreciat înalt reformele începute de Republica Moldova în 2016...” (**Canal 3**);
- **Omisunea:** „Miniștrii Afacerilor Externe ai UE au subliniat importanța respectării recomandărilor Comisiei Europene, Comisiei de la Veneția și OSCE...”, fără însă a menționa că aceste recomandări se referă expres la modificarea sistemului electoral (**Canal 3**);
- **Fals și amestecul faptelor cu opiniile:** „Pentru laudele și susținerea autorităților Republicii Moldova, UE a fost criticată de către Maia Sandu, lidera PAS, care a menționat că cetățenii nu simt efectul integrării europene” (**Canal 3**);
- **Tehnica dușmanului intern**, în care PDM și guvernarea au reflectate într-o lumină pozitivă, iar PAS și Maia Sandu într-un context negativ (**Prime TV**).

Modul de reflectare ales de **Jurnal TV** a urmat un model opus celui de la **Prime TV**, **Canal 2**, **Canal 3** și **Publika TV**. Jurnal TV a insistat doar pe aspectele negative din raportul UE (modificarea sistemului electoral, corupția, lipsa independenței în sectorul judiciar și provocările în domeniul mass-media).

Noi.md a publicat cinci știri relevante. Patru dintre acestea au fost preluate de la alte instituții media (**IPN**, **Publika TV**, **Anticoruptie.md**) și numai una a fost [scrisă de jurnaliștii acestei instituții media](#), în care s-a publicat doar opinia prim-ministrului Pavel Filip referitor la Concluziile raportului UE. În acest sens, deși nu se poate spune că portalul a recurs la metode de manipulare, totuși publicul nu a fost informat complet, deoarece știrea proprie a fost construită dintr-o singură sursă, reflectând poziția oficială a autorităților.

În știrile publicate de **Deschide.md** s-a sesizat o ușoară favorizare a PDM și a autorităților țării (Andrian Candu, Pavel Filip), suplinită de accente ironice, ușor defavorabile la adresa PAS și a Maiei Sandu. [În una din aceste știri](#), reporterii **Deschide.md** au făcut uz de **amestecul faptelor și opiniilor** („Opiniile Maiei Sandu au fost **imediat taxate** de viceprim-ministrul pentru Integrare Europeană, Iurie Leancă. În conferința de presă susținută azi, Leancă îi recomandă liderului PAS să ia act în detaliu de concluziile raportului Consiliului Uniunii Europene”). Televiziunile **NTV Moldova**, **Accent TV** și portalul online **Sputnik.md** nu au difuzat sau publicat știri la această temă. Astfel, putem considera că toate cele trei instituții media au apelat la **tehnica omisiunii**, deoarece nu au informat consumatorii media despre un subiect important pentru interesul public.

Subiectul 5. Interceptarea discuției audio dintre Veaceslav Platon și Alexandru Tănase, care a dus la demisia celui din urmă din funcția de ministru al Justiției

Context: La 10 martie, în cadrul emisiunii „60 de minute”, Jurnal TV [a difuzat interceptarea unei discuții](#) dintre Ministrul Justiției, Alexandru Tănase, și omul de afaceri Veaceslav Platon, condamnat în dosarul „furtului miliardului”. Discuția, potrivit mai multor surse, a avut loc în anul 2015, când Tănase era președinte al Curții Constituționale a Republicii Moldova, iar Veaceslav Platon era anunțat în căutare de organele de drept din Republica Moldova, fiind învinuit de escrocherie și spălare de bani în proporții deosebit de mari. Ca urmare a difuzării acestei înregistrări, a doua zi Alexandru Tănase și-a anunțat demisia din funcția de ministru pe o rețea de socializare.

Concluzie generală: Subiectul a fost mediatizat de toate cele 12 mass-media monitorizate. Unele instituții de presă s-au concentrat doar pe demisia lui Tănase, omițând subiectul primar (înregistrarea audio): **Prime TV**, **Canal 2**, **Canal 3** și **Publika TV**. Pentru **Jurnal TV**, subiectul a servit drept prilej de a ataca anumiți politicieni și/sau partide politice (PDM și în speță Vladimir Plahotniuc). Alte instituții media au încercat să geopolitizeze subiectul (**Accent TV**). Doar două instituții media nu au făcut abateri de la normele deontologice și au prezentat informația într-un mod neutru și echidistant (**RTR Moldova**, **NTV Moldova**), totuși, acestea au rezervat cel mai puțin timp de emisie subiectului monitorizat.

Jurnal TV a difuzat patru știri la subiectul monitorizat, cu o durată totală de 17 minute 8 secunde – echivalentul a aproximativ 1/3 din întreg buletinul de știri. Poziția în buletinul de știri, precum și durata materialului semnaleză o abordare subiectivă, prin care se încearcă sporirea importanței subiectului interceptării. **Jurnal TV** a făcut uz în știri de:

- **Generalizare și fals.** În una din cele 4 știri, Jurnal TV a menționat: „*Bruxelles: Demisia e binevenită*” (inclusiv în burtieră). **Jurnal TV** a intervievat-o pe Katarina Mathernova, directoare adjunctă a Departamentului extindere a UE, care nu declară că demisia lui Tănase este binevenită, ci că „e un pas pozitiv că ministrul și-a dat demisia, pentru că arată maturitate...”. De asemenea, opinia Katarinei Mathernova nu reprezintă neapărat poziția oficială a Comisiei Europene.
- **Lipsa opiniei unor surse vizate/acuzate direct în știri.** În una din știrile **Jurnal TV** („Năstase: O demisie întârziată”), Alexandru Tănase a fost învinuit de complicitate în furtul miliardului, iar reporterii **Jurnal TV** doar au menționat că „Alexandru Tănase nu a comentat declarațiile celor doi lideri politici [Maia Sandu și Andrei Năstase]”.

NTV Moldova a reflectat subiectul monitorizat doar [în finalul buletinului de știri din 12 martie](#), la rubrica „Știri pe scurt” („Tănase a anunțat că demisionează”). Poziția în buletinul de știri, precum și durata materialului semnaleză o abordare superficială, prin care se încearcă diminuarea importanței subiectului interceptării. Pe de altă parte, **Accent TV** a abordat acest subiect [în buletinul de știri din 12 martie](#) și în cel din [13 martie](#). **Accent TV** a insistat pe secvențele din înregistrarea audio care oarecum denigreză UE ca instituție. De asemenea, această instituție media a făcut uz de:

- **Amestecul flagrant al faptelor și opiniilor.** („...*Interesant este faptul că în timpul dialogului Tănase, care se poziționează drept o persoană cu viziuni pro-europene, aruncă la adresa UE și a angajaților Bruxelles-ului fraze deloc europene*”);
- **Generalizare și trimitere la surse imposibil de verificat,** amplificate de un alt **amestec dintre fapte și opinii.** („*După cum se pare însă, Filip a uitat că în perioada în care șeful executivului a fost Vlad Filat, Tănase a fost autorul unei reforme tot în domeniul justiției de care partenerii noștri externi nu au fost deloc încântați*”);
- **Prezentarea tendențioasă** a informației, reflectând doar opinia președintelui unei singure părți (Igor Dodon) și **nesolicitând opinia celeilalte surse** (Alexandru Tănase), care a fost vizată direct;
- **Fals** („*Cu o persoană ce își dorește lichidarea Republicii Moldova mai puțin la guvernarea țării!*”).
- **Etichetare** („*Cu un unionist mai puțin la guvernare*”).

Deschide.md a publicat două știri despre înregistrarea audio dintre Veaceslav Platon și Alexandru Tănase și demisia celui din urmă. [În ambele știri](#), reporterii **Deschide.md** au făcut uz de **amestecul faptelor și opiniilor**.

Publika TV, Canal 2, Canal 3 și Publika TV au difuzat câte două știri despre demisia lui Alexandru Tănase, toate acestea folosind un scenariu identic, cu aceleași imagini, text și mod de reflectare. În ambele știri, toate cele 4 televiziuni au omis să menționeze motivul real care a dus la această demisie – înregistrarea audio dintre Veaceslav Platon și Alexandru Tănase –, ceea ce poate fi considerat drept un exemplu de utilizare a **tehnicii omisiunii**.

CONCLUZII

Mai multe instituții media monitorizate continuă să ignore normele de scriere a știrilor și reflectare a realității, difuzând sau publicând informații incomplete, tendențioase și/sau prezentate unilateral. Au fost identificate atât încălcări ale Codului Deontologic al Jurnalistului, cât și anumite tehnici de manipulare informațională.

Majoritatea subiectelor au fost reflectate în lumina preferințelor politice manifestate de către o instituție media sau alta. Astfel, dacă posturile de televiziune **Publika TV**, **Prime TV** și **Canal 2** – care au difuzat în mare parte același conținut de știri – au favorizat Partidul Democrat din Republica Moldova (PDM) și pe reprezentanții acestuia, atunci **Accent TV** și **NTV Moldova** au favorizat în știrile lor Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) și, respectiv, pe membrii și reprezentanții acestuia. Principala sursă a știrilor la subiectele monitorizate la **Accent TV** și **NTV Moldova** a fost președintele Republicii Moldova, Igor Dodon.

Publika TV, **Prime TV**, **Canal 2** și **Canal 3** au făcut uz de tehnici de manipulare și au admis încălcări ale Codului Deontologic al Jurnalistului: etichetarea; prezentarea selectivă a faptelor, opiniilor și declarațiilor; lipsa dreptului la replică; tehnica dușmanului și tehnica sugestiei.

Televiziunile **Accent TV** și **NTV Moldova** au reflectat subiectele monitorizate într-un mod unilateral și tendențios, favorizând direct Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM). În multe cazuri, aceste instituții media au prezentat selectiv informația și declarațiile; au avut omisiuni în edițiile de știri; au făcut trimitere la surse imposibil de verificat; au răspândit informații false; au făcut abuz de tehnica generalizării și au apelat în câteva cazuri la tehnica dușmanului.

La **Jurnal TV** s-au înregistrat cazuri de etichetare, lipsa dreptului la replică și amestecul faptelor cu opinii.

În cazul postului public de televiziune **Moldova 1** s-a sesizat că această instituție media, în unele știri, și-a construit scenariile și modul de prezentare a știrilor asemănător celui de la **Prime TV**, **Canal 2**, **Canal 3** (a se vedea știrea despre „Investirea noilor miniștri în Guvernul Republicii Moldova”). Totuși, în majoritatea cazurilor, televiziunea publică a prezentat informația într-un mod relativ neutru și echidistant.

Deschide.md a folosit ironia pentru a prezenta informația și s-a folosit de tehnica informației prioritare; iar **Noi.md** a făcut trimitere în una din știri la surse imposibil de verificat.

„**Problemele**” *comune* identificate în cazul multor instituții monitorizate a fost faptul că jurnaliștii:

- A. Nu acordă dreptul la replică persoanelor care sunt vizate în știri în context negativ;
- B. S-au folosit de etichete, care au devenit mult mai frecvente în această perioadă de monitorizare;
- C. Au făcut uz de amestecul faptelor și opiniilor.

RECOMANDĂRI

Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA), în baza art. 4 din Codul Audiovizualului, ar trebui să se autosesizeze și să inițieze monitorizarea posturilor TV despre al căror conținut

primește semnale că difuzează informații manipulative, pentru a constata abaterile de la legislație și a aplica sancțiuni.

Editorii posturilor TV sunt îndemnați să supravegheze conținutul editorial pentru ca acesta să corespundă misiunii presei de a informa publicul și a relata corect realitatea, și nu dorinței cercurilor politice de a-și promova interesele și de a distruge adversarii.

Reporterii sunt îndemnați să relateze de pe teren toate faptele relevante, echidistant și cu verificarea informațiilor, nu selectiv și unilateral.

Consumatorilor de presă li se recomandă să se informeze din mai multe surse media, pentru a evita riscul de a primi o informație eronată și manipulative.